

УДК 711.4 , 712

к. арх. Зубричев О.С., Муха Т.О.,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ПРО ФОРМУВАННЯ АГРОРЕКРЕАЦІЙНИХ ЕКОПАРКІВ В УМОВАХ РЕЛЬЄФУ

Розглянуті основні типи агрорекреаційних екопарків в залежності від форм рельєфу, основні поняття ландшафтного водозбору, визначені основні типи агроландшафтів в умовах формування агрорекреаційних екопарків.

Ключевые слова: агрорекреаційний екопарк, рельєф, ландшафтний водозбір, агроландшафт.

Вступ. Рельєф агрорекреаційного екопарку складає екологічну та пластичну основу ландшафту і є найбільш стабільно компонентом, що зберігається. За допомогою існуючих класифікацій та з урахуванням особливостей ландшафтного мистецтва рельєф агрорекреаційних екопарків можна поділити на 3 групи: рельєф позитивних форм, негативних форм, нейтральний рельєф. У першу групу входять гребні гір, пагорби, гори, схили (вище умовно встановленої точки нульового відліку), в другу групу – долини, ущелини, яри, тальвеги, котловани, амфітеатри і схили (нижче умовно встановленої точки нульового відліку). Третя група являє собою ділянки рівнинного рельєфу з невеликим ухилом (умовно до 5-7°). Сюди входять насамперед самостійні, значні за площею рівнини. У процесі вивчення території необхідно виділення невеликих рівнинних ділянок (горизонтальних площин), які є складовими елементами як групи позитивних форм (наприклад, вододільні плато), так і негативних (днища балок), а також горизонтальних майданчиків на схилах.

Застосування цієї класифікації допустимо на об'єктах різної величини – від великих агрорекреаційних екопарків, що створюються на таких формах рельєфу, як долини річок, яружно-балкові системи, гори, пагорби і навіть вбирають в свої кордони комплекси цих форм; до невеликих ділянок, що займають елементи цих форм або їх штучні моделі на малих площах. Форми рельєфу активно включаються в об'ємну структуру агрорекреаційного екопарку і впливають на організацію його простору.

Залежно від переважання форм рельєфу агрорекреаційні екопарки можна поділити на такі основні групи: агрорекреаційні екопарки на рівнинному рельєфі, схилах, пагорбах, в гірських долинах, ярах та балках.

Основний матеріал. Агрорекреаційні екопарки на рівнинному рельєфі. До рівнинного рельєфу можна віднести території з невеликим малопомітним

ухилом. Ділянки з нульовим або близьким до нього ухилом не мають стоку і являють собою заболоченості. Рівна поверхня звичайно монотонна і позбавлена пластичної мальовничості. Головні вертикальні і об'ємні акценти утворені деревною рослинністю. Об'ємно-просторова різноманітність території формується за допомогою закритих, напіввідкритих масивів, деревних груп і відкритих просторів полян, що утворюють пейзажні картини. Інертність можна зменшити шляхом виявлення найменших ухилів, посилення їх пластики і вмілого включення в ландшафт агрорекреаційного екопарку.

Агрорекреаційні екопарки на схилах, як правило, розташовуються в гористій місцевості або вздовж річок і великих водойм. В останньому випадку території агрорекреаційного екопарку витягнуті уздовж берегової лінії і часто мають значну довжину. Це дозволяє організовувати агрорекреаційні маршрути великої протяжності.

Рельєф часто терасують, в таких випадках бровки терас є точками найбільш активного сприйняття пейзажів, а також мають утилітарний характер для агропроцесів. Для цього тераси мають як прямолінійні обриси, так і більш вільні, відповідні напрямку горизонталей. Дороги прокладаються по терасах або вільно вздовж схилу.

Агрорекреаційні екопарки на пагорбах мають центричну форму на вершині чи у верхній частині пагорба. Планування може бути вільним або центричним з яскраво вираженою головною віссю. У другому випадку обробка пагорба більш жорстко підкорядковується вимогам архітектурної композиції. У трасуванні доріг агрорекреаційних екопарків цього типу визначальну роль відіграють не тільки зовнішні види, а й особливості агропроцесів на даній території.

Агрорекреаційні екопарки в гірській долині мають яскраво виражену поздовжню вісь, що проходить по нижніх точках. Простір обмежений схилами, що визначають напрямок осі. Горизонтальні площини розташовуються головним чином по днищу, іноді в окремих точках схилу.

Агрорекреаційні екопарки на ярусній території розташовуються в ярах та балках. За просторової характеристикою яри і балки близькі до долин, проте мають свої особливості. Це, як правило, їх менший масштаб по протяжності, глибині, більш спрощена форма укосів, своя структура частин, що включає стовбур яру, укоси, днище, вершину, гирло, а також схили і вододіли. Горизонтальні площини розташовуються на верхніх частинах – схилах вододілів, що примикають до брівок ярів, а у великих яружно-балкових систем і по днищу.

Геопластика – один із способів пластичної обробки рельєфу шляхом штучного створення його форм з урахуванням естетичних і функціональних

вимог агрорекреаційних екопарків. Цей прийом здавна існував в ландшафтному мистецтві (штучні тераси , пагорби , вали , амфітеатри , дамби) . В даний час технічний рівень дозволяє виробляти земляні роботи у великих масштабах і створювати будь-які форми рельєфу.

В умовах складного рельєфу та інтенсивної ерозії ґрунтів Центрально-Чорноземної зони головним компонентом є рельєф з гідрографічної мережею (водозбір), від якого залежать сток опадів і водний режим території в цілому. Саме цей компонент у даному регіоні найбільшою мірою зумовлює обличчя і долю агроландшафту, оскільки найбільш небезпечними є ерозія і посуха і пов'язана з ними загальна деградація ґрунтів. Інші компоненти (ґрунти, рослинність тощо) можуть грати коригувальну роль у плануванні та проектуванні цих територій.

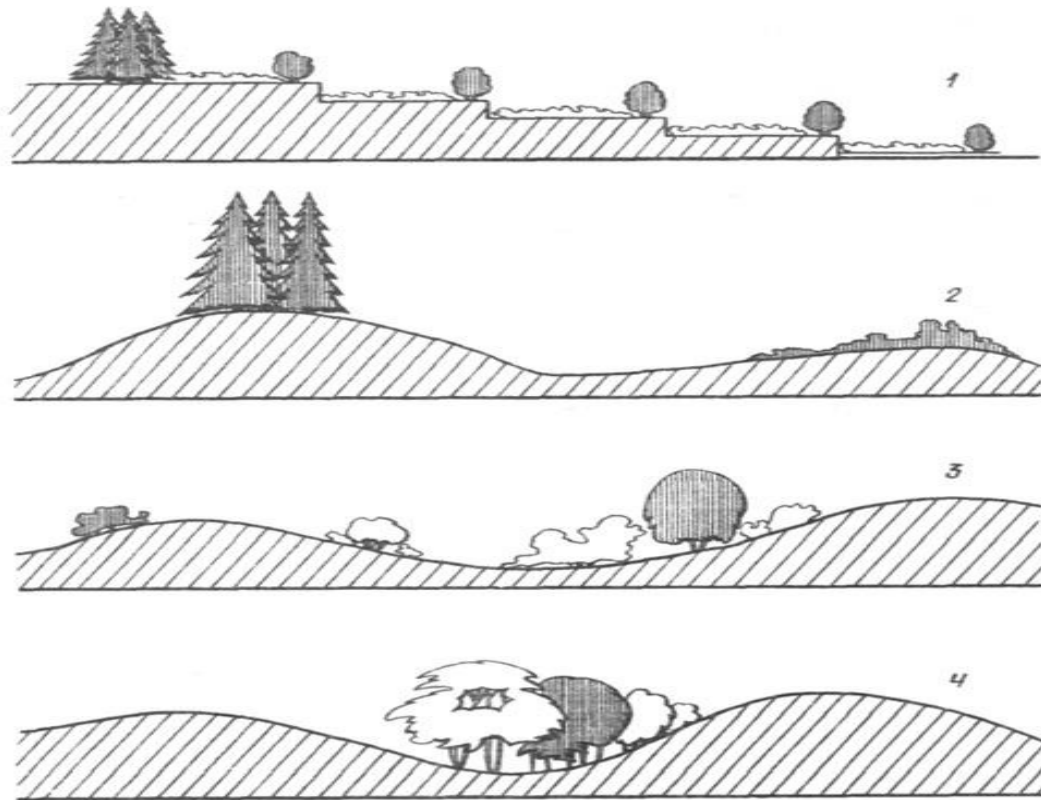

Рис.1. Приклади використання рослин з урахуванням рельєфу: 1 - акцентування терас рослинами, 2 - посилення горбистого рельєфу групами, 3,4 - прийоми озеленення, що нівелюють рельєф.

Ландшафтний водозбір являє собою відносно замкнутий і відокремлений територіальний комплекс, характеризується спільністю прояви ерозійних процесів, мікрокліматичних умов і взаємопов'язаності заходів щодо вирішення завдань локального природного балансу. У межах такого комплексу знайдуть

своє місце інші елементи ландшафту нижчого таксономічного рівня: ландшафтна смуга, агрофація, лісова смуга і т.д..

Ландшафтно-водозбірний підхід визначає 5 основних типів агроландшафтів:

I тип – польовий ландшафт з рівнинним типом місцевості. Сюди відносяться водороздільні плато з крутизною до 1°. Це, як правило, орні землі, які використовуються в сівозміні.

II тип – польовий агроландшафт з поперечно-прямими профілями схилів. Сюди відносяться великі придолинні, прибалочні схили з перевагою однієї – двома експозиціями з крутизною більше 1°, що представляють собою відносно самостійний, відокремлений водозбір, характеризується спільністю взаємопов'язаних заходів з регулювання природного балансу.

III тип – польовий агроландшафт з розсіюючими (опуклими) водозборами, з різними експозиціями, найчастіше представляють собою масиви ріллі з пов'язаними з ним ділянками балкових земель. Створювані тут режими (водний, тепловий, повітряний) відрізняються значною відокремленістю і характеризуються спільністю взаємопов'язаних заходів з регулювання природного балансу.

IV тип – балочно-польовий агроландшафт з збирають водозборами, обмеженими водороздільною лінією. Сюди відносяться лоциноподібні і яружно-балкові водозбори, що включають остепнені схили, а також примикають схили польових земель, сток опадів з яких істотно впливає на водний режим даного відокремленого комплексу, що характеризується спільністю взаємопов'язаних заходів з регулювання природного балансу.

V тип – балочно-польовий агроландшафт, представлений сукупністю балкових відгалужень, сполучених схилів, лоцин, улоговин, які складають єдину мережу гідрографії – «пом'ятий рельєф».

Крім п'яти може бути названий і VI тип агроландшафту – великі заплави в долинах річок, де спостерігається відносно автономний водний і мікрокліматичний режими, встановлюється особливий порядок влаштування та використання земель.

Висновки. Представлене угруповання трох умовне, оскільки територія агрорекреаційних екопарків може розташовуватися не тільки в межах однієї форми рельєфу, але і включати в свої кордони кілька форм – яри, природні та штучні пагорби і т. д.

Кожен з названих типів агроландшафтів може складатися з одного або декількох підтипів і елементарних схилів і представляти собою блок їх різновидів за різноманітністю особливостей, утворюючи комплекс в даному

типі. Такі особливості зумовлюють застосування різних прийомів створення ландшафту агрорекреаційних екопарків.

Література:

1. Алексеенко В.А. Геохимия ландшафта и окружающая среда./ Алексеенко В.А. – М.: Недра, 1990. – 142 с.
2. Вергунов А.П. Архитектурная композиция садов и парков/ Вергунов А.П. – М.: Стройиздат, 1982. – 120 с.
3. Вергунов А.П. Ландшафтное проектирование / Вергунов А.П. – М.: Высшая школа, 1991. – 240 с.
4. Лавлинская И.А. Методика формирования садово-парковых объектов (на примере объектов Южного берега Крыма): дис.на соискание науч.степени канд..арх.: спец.18.00.04 «Градостроительство и ландшафтная архитектура» / И.А. Лавлинская. – С., 2011. – 258 с.
5. Сокольская О.Б., Теодоронский В.С., Вергунов А.П. Ландшафтная архитектура: специализированные объекты: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/ О.Б. Сокольская, В.С. Теодоронский, А.П. Вергунов. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 224 с..

Аннотация

Рассмотрены основные типы агрорекреационных экопарков в зависимости от форм рельефа, основные понятия ландшафтного водосбора, определены основные типы агроландшафтов в условиях формирования агрорекреационных экопарков.

Ключевые слова: агрорекреационный экопарк, рельеф, ландшафтный водозбор, агроландшафт.

Abstract]

The basic types of agrotecreational ecoparks depending on landforms, landscape catchment basic concepts, the basic types of agricultural landscapes in the formation agrotecreational ecoparks.

Keywords: agrotecreational ecopark, landform, landscape columbine, agrolandscape.